

Resebrev 2 från Gunnar Wetterberg

Fernando de Noronha 4 sept. 1995

Hej!

Efter 6 dagar här på ön känner jag mig äntligen tillräckligt lugn, harmonisk och utvilad för att kunna skriva lite, vilket var svårt i Natal på grund av allt för många störande moment. Ändå trivdes jag bra i Natal och stannade också ca 5 månader där, kanske främst beroende på Dora, en grann brasilianska på 36 vårar (lammkött för en 50-åring). Genom henne fick jag en intressant inblick i hur människor tänker, känner, skvallrar, intrigerar och i övrigt lever sina liv i den lilla stadsdelen Santo Reis, helt nära floden Potengi och yachtklubben på västra sidan av den halvö på vilken norra delen av Natal är belägen (Atlanten ligger på den östra sidan).

På yachtklubben träffade jag också en hel del andra "jättisar". De första jag mötte när jag anlände till Natal från Salvador var sydafrikaner. Flaggan hade jag aldrig tidigare sett och jag undrade naturligtvis varifrån dessa mycket civiliserade och vänliga människorna kom. Hemma har ju vita sydafrikaner mest beskrivits som blodtörstiga, rasistiska odjur (till skillnad från svarta afrikaner?!). De var 5 båtar som gått ungefär samtidigt från Kapstaden via St Helena och Ascension och de kontaktade varandra med SSB. Jag umgicks mest med Duncan och Karen på den brittiskflaggade stålyachten Brigitte, registrerad som enda yacht på St Helena. Man kan säga att familjen är internationell. Duncan är skotte, Karen nyzeeländska och deras lille son sydafrikan. De seglade vidare till Fortaleza efter att jag varit i Natal en vecka. Jag tänkte på dem häromdagen då jag hörde på BBC om hurricanen Luis härjningar på många västindiska öar bl.a. Sint Maarten, dit flertalet sydafrikanska båtar var på väg för att söka få jobb. Måtte de, ifall de var där, ha klarat detta inferno av tjutande vind, piskande regn och jättevågor.

Brasilianare är mycket klassmedvetna och det var svårt att få kontakt med medlemmarna på yachtklubben. Utländska jättisar har låg status, såvida man inte anländer med en jättebåt och strör pengar omkring sig, vilket väcker nyfikenhet och intresse men så är det väl över hela världen antar jag. Något åt det hållet kom några dagar efter Duncans avfärd i form av den stora plastketchen Monte Christo från Kapstaden med den välbeställda Didi och hans 3 scandalbeautys som besättning. Den muskulöse och vältrimmade Didi och speciellt hans vackra besättning gjorde stor succé på yachtklubb med omgivning. Tätt i hälen på Monte Christo anlände en catamaran, också från sydafrika, vars 3 ägare (1 irländare och 2 engelsmän) jagat flickorna på Monte Christo över södra atlanten som en skock hundar jagat en löpande hynda. Med ombord på catamaranen fanns, som en del av besättningen,

Susan, en amerikanska som arbetat mycket på charterbåtar i Västindien. Hon hade också några år tidigare varit med som besättning på stålskutan Nordkap från Stockholm, när den gick från Martinique ner mot Venezuela. När jag berättade att jag känner en av grabbarna ombord, nämligen Laban, fick hon hon något drömskt i blicken och sa: "Oh, you know Laban?! Oh, I just love Laban, he is fantastic!" Senare anlände Bill och Kerstin från Göteborg med stålketchen Evita. De hade varit inställda på en snabb seglats från Sydafrika till Grenada och vidare hem över norra atlanten efter en 5-årig jordenruntsegling, men motorproblem gjorde att de gick in till Natal. Vi kom att umgås en hel del under de följande månaderna som togs i anspråk för reparationer (det som tar en vecka hemma, tar en eller flera månader på dessa latituder). Jag hjälpte mest till med idéer, uppmuntrande tillrop och som tolk! Småningom avseglade vi samma dag från Natal nämligen onsdagen 30 augusti 1995, de mot Tobago/Trinidad och jag först till Fernando de Noronha för senare färd mot Tobago.

I Natal träffade jag också två båtar jag tidigare mött i Alguineguin på Gran Canaria, nämligen Barina (Allegro 27 från Stockholm) och Orca (Grinde fraa Faaborg i Danmark). John och Lisa på Barina som jag också råkade i Salvador, stannade bara en eller ett par veckor.

Längre blev Ole och Beth på Orca liggande i Natal. De är fotograf resp. journalist och har gjort en del reportage i tidningar under resans gång, bl.a. från Gran Canaria och Cap Verde. Dock inte i båttidskrifter som enligt deras utsago "betalar oförskämt dåligt, så det lönar sig ej". Vi kom också att diskutera bra och dåliga båtprylar och i det sammanhanget båttidningarnas beroende av annonsörer för sin överlevnad vilket gör att mycken intressant information om prylar med dålig kvalitet eller dålig funktion aldrig når ut till läsarna/konsumenterna. Bill hade t.ex. på sin båt vindrodet Monitor som han inte använde av någon anledning. Ole och jag besiktigade det och vi tyckte det verkade klen dimensionerat. Dessutom fanns en aluminiumdetalj som var helt anfränt av korrosion eftersom rodet i övrigt var gjort av rostfritt stål. Samma typ av vindroder hade också varit ett ständigt problem för Gunnar Syrén på hans båt Illuster (läs boken "Att segla jorden runt"). Hur reagerar man då när man i en svensk båttidning läser en annons för Monitor där man skryter med att Northern Light för sin Antarctic expedition och flera BOC-racebåtar använt Monitor? Lögner, sponsring, mygel? Misstanken infinner sig att man med effektiv marknadsföring försöker lura på vanliga seglare ett dyrt vindroder som egentligen är billigt ihopkommen smörja. Alla inblandade tjänar på detta utom vi vanliga konsumenter. Vi är torsk!!

Nog om detta. Nu till något helt annat som det brukar heta, nämligen min 50-årsdag som firades på brasilianskt manér i mitten av juli. Jag har alltid känt mig olustig inför större uppmärksamhet kring min person, som vid studentexamen och några få andra tillfällen. Därför kändes det bra att bli

firad på ett kravfritt, enkelt, naturligt och glädjefullt sätt hemma hos Dora och hennes vänner samt Bill och Kerstin och Ole och Beth. Det blev en lyckad tillställning med mycken dryck och mat (bl.a. 5kg oxfilé och 5kg kyckling). Dora och hennes vänner hade också förfärdigat en stor tårta, s.k. bolo, med 50 ljus som liksom allt annat hade en rykande åtgång. Mycket fantastisk musik och dans, s.k. "forro" som är typisk för denna del av Brasilien. Vad annat kan man vänta sig i detta musik- och danstokiga land, där både unga, gamla och vi gringos deltog. Jag saknade dock de allra närmaste och sände en tanke till mamma, pappa och Therese med familj. Tänk om de också varit med!

Jag nämnde tidigare att det var svårt för oss gringos att få närmare kontakt med brasilianare (gringos kallas alla "vitingar" från Amerika, Australien, Europa etc.). Detta förefaller konstigt när man läst skildringar av tidigare besökande gringos' översvallande mottagande ex.v. Tristan Jones i "En otrolig seglats", där han bl.a. besökte Recife. En attitydförändring tycks ha inträtt som följd av aidsjukdomens utbredning i Brasilien. På samma sätt som vi i Sverige och övriga Europa betraktar negrer från Afrika som verkliga eller potentiella hiv-spridare, så ses gringos i Brasilien som de som introducerat och fortfarande sprider sjukdomen där. Om gringos ändå åtnjuter någon som helst popularitet, är det för att kunna klå oss på pengar som är en otrolig bristvara i detta land vilket också är grogrunden för en mycket utbredd och allvarlig kriminalitet. Detta har naturligtvis massmedia inte varit sena att slå mynt av och de flesta TV-kanalerna har nästan varje dag mer eller mindre dramatiska skildringar av råa och bestialiska rån, våldtäkter och mord. Den mest kände och populära kriminalreportern heter Gil Gomez i nyhetsprogrammet "Aqui, agora" (Här och nu). Han betraktas av många som lite tokig, har ett smått kriminellt utseende och med en långsam, grov och effektiv röst, ackompanjerad av skräckmusik, skildrar han i huvudsak bestialiska mord i Sao Paolo med omgivningar. Han tycks vara lika känd och populär bland tjuvar och mördare som bland vanligt folk. Hans reportagestil är halvdokumentär. Han kan t.ex. börja med att beskriva det inte ont anande offrets fridfulla vardag, intervjua grannar och släktingar som alla under tårkaskader intygar vilken snäll och oförvitlig människa offret var. Men.....sedan börjar dramatiken. Gil Gomez vinkar till oss framför TV:n att följa med en bit bort i mörkret. Skräckmusiken tonar upp. Gill Gomez, i strålkastarsken, halvspringer med mikrofon bort mot mörkret, vänder sig om flera gånger och vinkar oss med. Kameramannen springer efter med kameran påslagen vilket ger det hela ett spännande och dokumentärt intryck. PLÖTSLIGT fångar kameran in en hand och en arm som sticker fram ur ett buskage. Gil Gomez' ansikte zoomas in då han halvt flåsande berättar om hur man upptäckte liket och kameran växlar mellan honom och den lealösa armen i buskaget. Därefter intervjuas eventuella gripna som står med handbojor på polisstationen. Utfrågningen tillgår så att Gill Gomez lägger orden i mun

på de gripna och dessa nickar eller skakar på huvudet inför hans frågor eller påståenden. Sedan får polisen göra kommentarer och det hela avslutas alltid med orden: "detta.... är.... Gill.... Gomez.....Aqui...Agoora. Flertalet av hans reportage följer ungefär detta mönster. Jag måste tillstå att hur smaklöst det hela än förefaller, var det sällan jag missade att titta på hans reportage och det var kanske inte så konstigt då de ingick i ett nyhetsprogram (som verkar vara populära världen över). Något liknande fenomen har jag aldrig tidigare hört talas om. Dylika program skulle naturligtvis ej vara möjliga att göra i Sverige med vårt krav på rättssäkerhet etc och hemma mördas det ju lyckligtvis inte lika mycket heller.

Varje dag rapporteras också om åtskilliga bankrån och detta ges stor uppmärksamhet både från polisens och medias sida. Däremot talas det inte mycket om de redan rikas rovgiriga ekonomiska brottslighet, som genom åren berövat den brasilianska staten otroliga belopp, för att inte tala om den naturskövling som ständigt pågår i stora delar av landet (främst Amazonas). T.o.m. presidenter har varit inblandade i dylika skumraskaffärer och detta för inte så länge sedan. Om någon mot förmodan skulle fällas i domstol för dylika brott, kommer de i allmänhet lindrigt undan. Sverige är kanske inte mycket bättre då resurserna för bekämpande av ekonomiska brott är minimala samtidigt som beloppen det handlar om är jättelika. Jag har sett en siffra som säger att de belopp som omsätts på ekonomiska brott är minst 1000 gånger större än de som försvinner vid bankrån. Detta alltså i Sverige. Den senaste svindeln jag hörde talas om i Brasilien var kring den 10 juli 1995, då det i ett kort TV-reportage berättades om en kvinnlig chef för en stor pensionskassa som hade försvannat i storleksordningen 10-100 miljoner svenska kronor och slussat över dem till hemliga konton på Cayman islands och Bahamas. Naturligtvis hade hon redan hunnit sätta sig i säkerhet utomlands varifrån hon ringde TV och sa att hon bara lånat pengarna tillfälligtvis och skulle betala tillbaka dem. Med detta fick saken bero och hon lämnades ifred. Man frågar sig hur en välmående och förhållandevis rik person kan företa sig något liknande? Möjligen kan det vara så att folk på denna kontinent, rik som fattig, är duktigt belastade med kriminella gener från de tidiga conquistadorerna och deras efterföljare av vilka flertalet var giriga, guldsökande tjuvar, mördare, skurkar, bedragare och banditer med andra ord: mänskligt avskum.

Ja, det finns mycket att berätta om den lilla del av Brasilien och dess invånare som jag upplevt i framför allt Natal, inte minst den katolska kyrkans starka grepp om folks sätt att tänka och handla med en otrolig skenhelighet som följd och en oförmåga att ta egna initiativ, då ju allt styrs av Gud. Framgång eller motgång tycks för många helt och hållet vara en fråga om tur eller otur i livet. Dessutom föraktas arbete som något nödvändigt ont. Det goda livet, "boa vida", innefattar inte ett bra arbete som man trivs med, vilket jag antar skulle vara naturligt för flertalet svenskar, utan ett liv i hängmattan,

på playan, dansande i karneval etc. vad vet jag??
Under den tid jag var i Natal dvs april-augusti, var det regnsäsong här och juli är den värsta regnmånaden. I mitten av augusti började solen åter skina från en klar himmel men när jag lämnade Natal 30 augusti 1995 var det som om regnperioden dröjt sig kvar bakom mina ögonlock. Det var med rörelse jag tog farväl av mina vänner och framför allt Dora. Vi var ju båda mer eller mindre övertygade om att vi aldrig skulle ses mer men ingen ville tala därom. När jag så småningom kom ut på det fria havet mårde jag duktigt illa till att börja med eftersom jag inte hade seglat på 5 månader och dessutom var sjön djävulskt krabb och konstig på grund av grunt vatten en bra bit ut från land med stark ström och vind som bidragande orsak. Men som alltid vid avfärd drabbas jag av den pirrande, förväntansfulla känslan inför det okända. Nya äventyr och upplevelser väntar på och bortom det jättelika havet som känns som en befrielse efter lång tid på land.

Befriad kände jag mig också från alla flugor, myggor och hotande sjukdomar som man kan drabbas av på fastlandet såsom malaria, gula febern, dengue, chagas sjukdom (en slags sömnsjuka), etc och parasiterande protozoer, amöbor och maskar. För att inte tala om diarré som jag länge led av. Vid kusten är risken för allvarligare sjukdomar dock ej lika stor som längre in i landet.

Efter 3 dagars skumpande på havet med ostadiga vindar och många squalls (kraftiga regnbyar med häftiga vindstötter, dock för det mesta kortvariga), kom jag i kvällen fram till Fernando de Noronha, den i Natal mycket omtalade paradisoen. Eftersom det var mörkt fick jag tillbringa natten till havs i lä av ön, än kryssande, än drivande, fram och tillbaks. På morgonen när jag skulle kryssa in mot ön, sprack jibben i underliket när en by vräkte ner mot mig, så jag fick starta min skrotmotor och med hjälp av storen gå in mot hamnen där jag småningom i strålände solsken ankrade på 7-10m djup sandbotten. Mina tillåtna 180 dagar i Brasilien hade tagit slut dagen innan dvs 2 september men polisen i hamnen sa: "no problema" så ryktet stämde att både poliser och vanligt folk är mycket snälla och vänliga.

När jag för första gången passerade ön på min väg mot Brasilien, hade jag inte en aning om att ön var värd att besökas. Dessutom var vädret dåligt med squalls och jag hade inga sjökort. Det Darwin hade att berätta om ön i sin "Resa kring jorden" som jag har i mitt skeppsbibliotek är heller inte särskilt upphetsande. Så här skriver han 20 februari 1832:

"Såvitt jag kunde finna under de få timmar vi stannade här, är ön vulkanisk men av yngre datum. Dess största egendomlighet är ett berg av omkring 300 meters höjd vars övre del är utomordentligt brant och på ena sidan lutar över basen. Bergarten är fonolit, som är uppdelad i oregelbundna pelare. När man ser dessa isolerade bergsformationer frestas man tro att de plötsligt skjutit upp i halvflytande tillstånd. På St Helena fann jag emellertid att vissa toppar

med nästan samma utseende och sammansättning bildats genom att den smältande massan trängt upp i ovanför liggande lager, vilka sålunda kommit att utgöra ett slags gjutformar för dessa väldiga obelisker. Ön är skogbeklädd, men på grund av det torra klimatet finns ingen växtlighet. Halvvägs uppför berget pryds landskapet av ett antal pellarliknande klippblock som skuggas av lagerliknande träd och var klädda med andra fullkomligt bladlösa träd, översållade av vackra skära blommor.”

I och för sig intressant information om det för ön så iögonenfallande och i landskapsbilden dominerande berget Morro do Pico. Motsägelsefullt och obegripligt är dock påståendet att ön är skogbeklädd men saknar växtlighet?? Möjligen är marken i februari (torrtid) så torr att blommor och gräs försvunnit men nu när jag är här strax efter regnperioden är det grönt överallt där det finns jord. Det är heller inte omöjligt att klimatet här har ändrats sen Darwins dagar.

Ön har tidigare från 1720 till 1942, dvs också under Darwins besök, använts som fångelseö likt djävulsön och många andra otillgängliga öar. Förr brukade man skrämma barnen med att skicka dem till Fernando om de inte var snälla. Ön hade på den tiden rykte om sig att vara ett djävulskt ställe och ett liv här var inte mycket värt. Ofta dödades fångar här och kastades i havet. Under 2:a världskriget, 1942, byggde amerikanerna ett flygfält här och upprättade en bas. Detta och ett flygfält på ön Ascension användes för att flyga över plan från Amerika till krigets Europa efter som planen på den tiden inte kunde flyga till England direkt. Missade man den lilla ön, var man så gott som död eftersom bränslet inte räckte mycket längre. Flygarna med sin galghumor myntade uttrycket: “If you miss Ascension, you won’t get a pension”. Basen är sedan länge nerlagd men dess avlånga huslängor i korrugerad plåt med halvcirkelformat tak och hussida i ett stycke, finns fortfarande kvar på ön som hotell nära det berömda berget.

Det är den här nordvästra sidan i lä för sydostpassaden som är så sagolikt vacker med underbara vikar, stränder och klart blågrönt vatten. Uddarna utgöres ofta av mycket dramatiska klippformationer som havet skulpterat fram ur lavan. I en vik som saknar sandstrand och havet således når ända in till berget, finns året om en massa spinnerdelfiner som har sin “barnkammare” här. De kallas så på grund av sitt beteende att hoppa högt upp ur vattnet samtidigt som de snurrar (spin på eng). Stället heter också delfinviken (baia dos golpinhos). Denna del av kuststräckan är nationalpark och allt fiske i alla former är förbjudet. Förutom vackra tropiska fiskar i alla former och kulörer som man kan studera över allt med hjälp av cyklop och snorkel (vattentemp. 27 grader i sept.), såg jag havssköldpaddor och en mängd olika havsfåglar ex.v. fregattfågeln med sin långa krokutrustade näbb, svarta jättevingar och kluvna stjärt, ibland med röd uppsvälld strupe. Den vita tropikfågeln med lång svans hängande efter sig. Vita och svarta tärnor av vilka speciellt den senare var mycket orädd. En havssulslignande fågel men brun och med vit näbb och

som dyker som en pil ner i vattnet precis som havssulan. Denna fågel är också mycket orädd och man kunde ibland komma så nära så man nästan kunde klappa dem när de satt och vilade sig på någon båt. Detta fick mig att tänka på andra förtrollade öar som Galapagos också kallats för just därför att djuren är så orädda för människor. Bland landdjuren såg jag en vacker liten duva nästan överallt, en massa små ödlor samt en stor varanödla på ca 1m och naturligtvis massor av människan ditsläpade hundar, kattor, kossor och en del hästar.

Ön har sin försörjning förutom av subventioner från staten, också av fiske och turism främst bestående av välsituerade fastlandsbor som kommer hit för rekreation, bad och dykning som försiggår här i stor omfattning. Turisterna är inhysta i små hotell s.k. poussadas. Yachter har ännu inte börjat hitta hit i någon större omfattning, främst kanske beroende på bristande information som i mitt fall men också på grund av att man först måste cleara in i Brasilien på fastlandet innan man får besöka ön. Med lite byråkratisk smidighet borde man kunna ge båtar som passerar under sin atlantöverfart ett tillfälligt uppehållstillstånd på 1 eller 2 veckor, men sånt är väl svårt att åstadkomma i Brasilien. På ön finns också post, bank och 2 supermercados där allt är ungefär dubbelt så dyrt som i Natal.

Förr betraktades Brasilien av utlänningar som ett billigt land. Det gäller inte numera sen valutareformen för drygt ett år sedan då man gick över från cruzeiro till real och allt blev ca 3 gånger så dyrt. Fortfarande är det dock billigare här än på flertalet västindiska öar och en tilltagande inflation kanske åter gör Brasilien billigt. Just nu tar man här på ön ut en avgift på 6 reals (ca 50kr) per turist och dag men många jättisar jag pratat med har inte betalat nånting och jag hoppas jag också skall slippa. Över huvud taget, apropå myndigheter och avgifter i Brasilien, har jag aldrig haft några problem, även om det kan ta lite tid ibland. Och mutor har det aldrig varit fråga om, vilket är vanligt i många andra latinamerikanska länder, har jag hört.

Ja, nu får det vara färdigplitat för den här gången. Jag måste nu renskriva denna röra på brevpapper och försöka få det hela ivägskänt imorgon måndag 11 september 1995.

Till senare. From your own correspondent. I full frihet och utan skyddsnät!!

Tillgivne GUNNAR på s/y TAI